

IV. Література XX ст.

Тема 29. Микола Куліш (1892 — 1937)

Микола Гурович Куліш - драматург із світовою славою. Для українського театру він створив цілісну трагедійну форму, увів новітні жанри гумору і сатири, збагатив арсенал зображувально-виражальних засобів. У його творах - увесь спектр людських взаємин, позначений гуманістичним пафосом, намаганням говорити про загальнолюдські питання.

Наскрізний конфлікт драматургії М. Куліша - людина і час, складні колізії епохи. Увага драматурга зосереджена на трагічності чи трагікомічності існування штучно створеної радянської людини.

М. Куліш переконаний: немає на світі таких ідей, які б дорівнялися вартості людського життя.

«Мина Мазайло»

(1929 р. - видана окремою книжкою)

Жанр: Куліш визначив п'єсу як сатиричну комедію, але у творі має місце трагічність становлення української мови й зацькованого народу, тому - трагікомедія.

Тема (проблема): «міщанство і українізація».

Основні персонажі: Мина Мазайло, Мокій, дядько Тарас, Мотрона Розторгуєва (тьотя Мотя), Рина, Уля Розсоха та ін.

Конфлікт політичний. Ставлення персонажів до мови лягло в основу конфлікту, що у творі розгортається у формі дискусій, які породжують комічні ситуації, визначають основні сюжетні лінії: Мина - Мокій, Уля — Мокій, тьотя Мотя - дядько Тарас та ін.

Особливості сюжету

В основу твору покладено начебто анекдотичну історію про те, як харківський службовець «Донвугілля» з Н-ської вулиці Холодної Гори Мина Мазайло вирішив поміняти своє прізвище, у якому вбачав причину своїх життєвих і службових поразок, на престижніше - російське Мазенін. Але Суперечка з приводу цього факту поступово переходить у сімейну дискусію і виходить на рівень національної проблеми.

Ідея

Засобами гротеску і разючої сатири автор викриває суспільні антиукраїнські явища наприкінці 20-х років XX ст., висміює носіїв великодержавного шовінізму.

Особливості п'єси «Мина Мазайло»:

- драму не можна перекласти: втрачається обігрування українських і російських прізвищ;

- немає позитивних персонажів (навіть дядько Тарас половинчастий у своїх думках і вчинках, надто легко здає свої позиції; Мокій не патріот: українська мова цікавить його більше з наукової точки зору);

- у творі містяться досить прозорі натяки на облудність насильницької радянської українізації;

- фіаско для Мيني можливе тільки в літературному творі, бо в той час більшовики підтримували перевертнів.

Стислий переказ твору

Дійові особи:

Мина Мазайло - харківський службовець середніх літ

Лина (Килина) — його дружина

Рина (Мокрина) - їхня дочка

Мокій - їхній син

Уля - подруга Рини

Тьотя Мотя - сестра Мيني з Курська

Тарас Мазайло — дядько Мيني з Києва

Баронова-Козино - вчителька «правильних проізношень» російської мови

Тертика

Губа комсомольці, друзі Мокія

Аренський

Дія відбувається в домі Мيني Мазайла на Н-ській вулиці, 27, Холодної Гори м. Харкова у тридцяті роки XX ст., у період найбільшого поширення українізації.

Перша дія

Рина розповідає Улі, що «Мокій збожеволів од своєї укрмови», вірші пише українською, а батько, навпаки, хоче їхнє малоросійське прізвище змінити і підшукує собі вчительку, яка б навчила його правильної російської вимови. Рина з матір'ю кличуть у гості тьотю Мотю з Курська - на допомогу. А до Улі Рина звертається з проханням закохати в себе її брата Мокія, який вже «збожеволів від укрмови».

Мина скаржиться на своє прізвище, через яке, на його думку, усі життєві негаразди. У загсі йому сказали, що прізвище змінити можна, учительку «правільних проізношень» він вже знайшов - Баронову-Козино. А Мокію, якщо той буде пручатися, виб'є «з голови дур український». Тим часом Мокій розповідає Улі, що мріє до свого прізвища додати загублену половинку - Квач.

Друга дія

Від Баронової-Козино Мокій дізнається, що батько міняє прізвище, і в гніві зрікається його, а Улі скаржиться на самотність у власній родині. Зворушена Уля дозволяє себе «українізувати».

Поки Баронова-Козино навчає Мину, Мокій голосно розучує з Улею народну пісню. Навчання закінчується сваркою батька з сином, яка припиняється через приїзд тьоті Моті. Гостя здивована, що на вокзалі написано: «Харків» - «іспортілі город». Трохи згодом приїздить дядько Тарас з Києва, який у свою чергу дивується, що ніхто на вулицях не розуміє української мови.

Третя дія

У родині тривають суперечки: Мокій свариться з дядьком і обзиває його шовіністом, тьотя Мотя з дядьком Тарасом «ділять» Гоголя. Тьотя Мотя викликала Мокія на дискусію з приводу зміни прізвища, а той запросив ще й комсомольців. Дискусія розпочалася з питання, чи існують взагалі українці як нація, перетворилася на сварку, а скінчилася тим, що тьотя Мотя, дядько Тарас і Рина пропонують варіанти прізвищ. Дядько підбирає щось схоже на прізвища гетьманів, але Мина погоджується на варіант Рини - Мазенін.

Четверта дія

Уля розповідає Рині, що Мокій зізнався їй у коханні. Рина наполягає, щоб Уля поставила Мокія перед вибором: або вона їде жити в Одесу до тітки, або він погоджується змінити прізвище. Про свій переїзд Уля Мокію сказала, а от образити юнака, у якого закохалася, не змогла й мовчки вийшла.

З'являється Мазайло з газетою, у якій є публікація про заміну його прізвища на Мазенін. Тьотя, Мазайлиха, Рина радіють, дядько Тарас обзиває себе дурнем.

Через деякий час з'являються комсомольці і Уля. Вони принесли газету «Комсомолец України», у якій опублікований наказ про звільнення «з посади... за систематичний і зловмисний опір українізації службовця М.М. Мазайла-Мазеніна».